

Wyrok z dnia 22 sierpnia 2007 r.

II PK 2/07

Konkretne i rzeczywiste przekształcenia organizacyjne szkoły wyższej, które wymuszały ograniczenia zatrudnienia mianowanych nauczycieli akademickich, stanowiły przekształcenie struktury uczelni w rozumieniu art. 93 ust. 2 pkt 3 ustawy z dnia 12 września 1990 r. o szkolnictwie wyższym (Dz.U. Nr 65, poz. 385 ze zm.).

Przewodniczący SSN Krystyna Bednarczyk, Sędziowie SN: Zbigniew Myszka (sprawozdawca), Katarzyna Gonera.

Sąd Najwyższy, po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w dniu 22 sierpnia 2007 r. sprawy z powództwa Kazimierza S. przeciwko Akademii Sztuk Pięknych w P. o przywrócenie do pracy i odszkodowanie, na skutek skargi kasacyjnej powoda od wyroku Sądu Okręgowego w Poznaniu z dnia 23 czerwca 2006 r. [...]

o d d a l i ł skargę kasacyjną, nie obciążył powoda kosztami postępowania kasacyjnego.

U z a s a d n i e

Sąd Okręgowy-Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Poznaniu wyrokiem z dnia 23 czerwca 2006 r. oddalił apelację powoda Kazimierza S. od wyroku Sądu Rejonowego w Poznaniu z dnia 4 kwietnia 2006 r., oddalającego powództwo (pkt I) przeciwko Akademii Sztuk Pięknych w P. o przywrócenie do pracy albo o odszkodowanie i zasądzającego od powoda na rzecz pozwanej kwotę 960 zł tytułem zwrotu kosztów procesu (pkt 2).

W sprawie tej ustalono, że w dniu 18 marca 2002 r. powód został mianowany przez rektora Akademii Sztuk Pięknych w P. (zwanej dalej ASP w P.) na stanowisko adiunkta tej uczelni, na czas nieokreślony od dnia 1 kwietnia 2002 r. Pracował na Wydziale Rzeźby, w Pracowni Ceramiki. Do roku akademickiego 2001/2002 na uczelni istniał Wydział Malarstwa, Grafiki i Rzeźby, w ramach którego funkcjonowała

między innymi Katedra Rzeźby. W 2001 r. powstał plan rozwoju Katedry, a później Wydziału Rzeźby. Z uwagi na znaczne koszty tej reorganizacji plan ten miał być realizowany w okresie 5 lat. Następnie jednak na podstawie uchwały Senatu uczelni z dnia 23 października 2003 r. w miejsce Wydziału Malarstwa, Grafiki i Rzeźby powstały trzy nowe wydziały: Malarstwa, Rzeźby oraz Grafiki. Wydział Rzeźby funkcjonował wadliwie. Z powodu przejścia grupy pracowników do Wydziału Edukacji Artystycznej w roku akademickim 2003/2004, na wniosek kierowników pracowni, Senat uczelni podjął w dniu 9 września 2004 r. uchwałę, na mocy której od roku akademickiego 2004/2005 przeniesiono 4 pracowni: Rzeźby i Otoczenia, Rzeźby i Realizacji w Drewnie, Rzeźby II oraz Rzeźby V z Wydziału Rzeźby do Wydziału Edukacji Artystycznej. Na tym Wydziale utworzono Katedrę Rzeźby, a Wydział Rzeźby utracił uprawnienia do prowadzenia przewodów. Uchwałą z dnia 7 lipca 2004 r. Senat podtrzymał poprzednią uchwałę o przeniesieniu do Wydziału Edukacji Artystycznej czterech pracowni, a dodatkowo podjął decyzję o przeniesieniu na ten Wydział kolejnej pracowni - Rzeźby i Realizacji w Kamieniu. Z powodu wadliwości w funkcjonowaniu Wydziału Rzeźby nastąpiło obniżenie liczby chętnych do studiowania na tym Wydziale, co z kolei spowodowało konieczność przeprowadzenia jego reorganizacji. Uchwała Senatu z dnia 24 czerwca 2005 r., podjęta na wniosek rektora prof. W.M., pozwoliła na zlikwidowanie w tym dniu Wydziału Rzeźby i powołanie nowej jednostki organizacyjnej pod nazwą: Wydział Rzeźby i Działań Przestrzennych, w skład której weszły między innymi Katedra Rzeźby, w ramach której funkcjonują Pracownie Rzeźby I - V oraz Katedra Działań Przestrzennych, w ramach której funkcjonują Pracownie Rzeźby VI - IX (Pracownie VI, VII, VIII „przetransferowane z Wydziału Edukacji Artystycznej”). W nowo powstałej strukturze nie funkcjonuje Pracownia Ceramiki, a jedynie techniczna podjednostka Warsztat Ceramiczny. W dniu 29 czerwca 2005 r. rektor ASP powiadomił powodę o konsekwencjach wynikających ze zmian organizacyjnych w strukturach tego Wydziału i zaproponował mu pracę na stanowisku laboranta w Warsztacie Ceramicznym. Stanowisko to dawałoby powodowi możliwość kontynuowania dotychczasowej działalności, a w szczególności pracy dydaktycznej. Wobec odmowy przyjęcia tej oferty rektor wręczył powodowi przygotowane już wcześniej wypowiedzenie stosunku pracy. Jako podstawę prawną wypowiedzenia wskazano art. 93 ust. 2 pkt 3 ustawy z dnia 12 września 1990 r. o szkolnictwie wyższym (Dz.U. Nr 65 poz. 385 ze zm., powoływanej dalej jako ustawa o szkolnictwie wyższym lub ustawa), a jako podstawę faktyczną likwidację dotychczasowej Pracowni

Ceramiki spowodowaną przekształceniem struktury uczelni - Wydziału Rzeźby, co uniemożliwiło dalsze zatrudnienie powoda na dotychczasowym stanowisku. Stosunek pracy powoda uległ rozwiązaniu z upływem trzymiesięcznego okresu wypowiedzenia, tj. 30 września 2005 r.

W tak ustalonym stanie faktycznym Sąd Okręgowy podzielił stanowisko Sądu Rejonowego co do dopuszczalności wypowiedzenia, a dokonane przez ten Sąd ustalenia faktyczne uznał za własne. W ocenie Sądu Okręgowego, art. 93 ust. 2 pkt 3 ustawy o szkolnictwie wyższym, mający zastosowanie w rozpoznawanej sprawie, nie zawiera wymogu konsultacji rozwiązania stosunku pracy mianowanego nauczyciela akademickiego z radą wydziału. Zgodnie bowiem z § 32 statutu ASP w P. zgoda Senatu jest konieczna jedynie w przypadku rozwiązania stosunku pracy na podstawie art. 93 ust. 3 ustawy o szkolnictwie wyższym, a nie na podstawie art. 93 ust. 2 pkt 3 tej ustawy, co miało miejsce w przypadku powoda. Z kolei podana przez pracodawcę przyczyna rozwiązania stosunku pracy, tj. likwidacja Pracowni Ceramiki spowodowana przekształceniem organizacyjnym uczelni, spełnia kryteria konkretności, prawdziwości i rzeczywistości. Wbrew twierdzeniom powoda, zmiana struktury organizacyjnej uczelni nie ograniczała się jedynie do zmiany nazewnictwa i oddzielenia warsztatów od pracowni, ponieważ na rzeczywistą zmianę tej struktury wskazywali przesłuchani w sprawie świadkowie. Jednocześnie powód odmówił przyjęcia nowej oferty pracy, a ponieważ przedmiotowa pracownia była likwidowana, to nie było możliwości dalszego zatrudnienia powoda na dotychczasowym stanowisku. Z podstawy prawnej wypowiedzenia jasno wynika, że jeżeli mianowany nauczyciel akademicki nie wyraża zgody na podjęcie zatrudnienia na nowym stanowisku, innym niż określone w akcie mianowania, uprawniony organ może rozwiązać z takim nauczycielem stosunek pracy, co miało miejsce w rozpoznawanej sprawie.

W skardze kasacyjnej powód zarzucił naruszenie prawa materialnego, tj. art. 93 ust. 2 pkt 3 ustawy o szkolnictwie wyższym, przez jego błędną wykładnię i nieuzasadnione zastosowanie z uwagi na to, że przekształcenie jednostki organizacyjnej w ramach wydziału nie daje podstawy do rozwiązania stosunku pracy na mocy tego przepisu oraz wobec faktu, że zarówno Sąd pierwszej jak i Sąd drugiej instancji nie ustaliły, że przekształcenie struktury organizacyjnej pozwanej uczelni uniemożliwiało dalsze zatrudnianie powoda na dotychczas zajmowanym stanowisku. Za przyjęciem skargi do rozpoznania przemawia zdaniem skarżącego występowanie w sprawie zagadnienia prawnego, sprowadzającego się do pytania, czy przekształcenie struktury

organizacyjnej uczelni w rozumieniu art. 93 ust. 2 pkt 3 ustawy o szkolnictwie wyższym oznacza wyłącznie przekształcenie uczelni, o którym mowa w art. 10 ust. 1 tej ustawy, czy również dotyczy przekształcenia jednostek organizacyjnych uczelni w trybie określonym w art. 69 ust. 1 ustawy. Przemawia za tym również potrzeba wykładni art. 93 ust. 2 pkt 3 ustawy, w szczególności wyjaśnienia wymaga zwrot, czy „przekształcenie struktury uczelni” oznacza wyłącznie zmiany obejmujące podstawowe jednostki organizacyjne uczelni, takie jak wydział, jednostki ogólnouczelniane, międzywydziałowe i pozawydziałowe, czy obejmuje także przekształcenie jednostek organizacyjnych wchodzących w ich skład, w tym również przekształcenie jednostek wchodzących w skład wydziału. Ponadto skarga kasacyjna jest w ocenie skarżącego oczywiście uzasadniona, ponieważ Sądy obu instancji uznały, że pozwana uczelnia uprawniona była do rozwiązania umowy o pracę na podstawie art. 93 ust. 2 pkt 3 ustawy o szkolnictwie wyższym, pomimo tego iż z poczynionych przez nie ustaleń faktycznych nie wynikało, aby przekształcenie struktury organizacyjnej pozwanej uniemożliwiało dalsze zatrudnianie skarżącego na dotychczas zajmowanym stanowisku. Tym samym nie została wypełniona hipoteza pozwalająca na zastosowanie tego przepisu.

Zdaniem skarżącego, rozwiązanie stosunku pracy z nauczycielem akademickim na podstawie art. 93 ust. 2 pkt 3 ustawy możliwe jest jedynie w przypadku zniesienia i przekształcenia państwowej szkoły wyższej w drodze ustawowej, o którym mowa w art. 10 ust. 1 ustawy. Za taką interpretacją przemawia podobieństwo określeń dotyczących zmiany struktury uczelni użytych w obu tych przepisach. Ponadto ze względu na szczególną ochronę mianowanych nauczycieli akademickich przewidzianą w ustawie o szkolnictwie wyższym nie można uznać, że przekształcenie struktury organizacyjnej uczelni w trybie art. 69 ust. 1 ustawy, które miało miejsce w niniejszej sprawie, stanowi przesłankę uzasadniającą rozwiązanie stosunku pracy z takim nauczycielem na podstawie art. 93 ust. 2 pkt 3 tej ustawy, tym bardziej, że przekształcenia w trybie art. 69 ust. 1 mogą być dokonywane przez organ uczelni (nie musi to być organ kolegialny), który nie będzie właściwy do wyrażenia zgody na rozwiązanie stosunku pracy z mianowanym nauczycielem akademickim z ważnych powodów (art. 93 ust. 3 ustawy).

W uzasadnieniu skargi kasacyjnej skarżący wywiódł ponadto, że strukturę szkoły wyższej tworzą podstawowe jednostki organizacyjne oraz inne jednostki ogólnouczelniane, międzywydziałowe i pozawydziałowe, a nie jednostki organizacyjne wchodzące w ich skład. Termin „przekształcenie struktury uczelni” użyty w art. 93 ust. 2 pkt 3 ustawy odnosi

się więc nie do jakichkolwiek zmian, w tym polegających na rozszerzeniu zakresu zadań i funkcji wykonywanych przez daną komórkę, lecz do zmiany struktury organizacyjnej całej instytucji. Zatem przekształcenie jednostki organizacyjnej w ramach wydziału nie daje podstawy do rozwiązania stosunku pracy na mocy art. 93 ust. 2 pkt 3 ustawy. Oznacza to, że Sądy obu instancji błędnie uznały, iż przepis ten ma zastosowanie także w sytuacji, gdy dochodzi do przekształceń w ramach wydziału uczelni (w którym nastąpiło przekształcenie Pracowni Ceramiki w Warsztat Ceramiki) i to w sytuacji, gdy reorganizacja nie polega na zmniejszeniu zakresu zadań i funkcji ani Wydziału, w ramach którego jednostka ta funkcjonuje, ani też nowo utworzonej jednostki. Skarżący utrzymywał też, że zmiana struktury uczelni - Wydziału Rzeźby, prowadząca do powołania Warsztatu Ceramicznego i likwidacji Pracowni Ceramiki nie przesądzała o braku możliwości dalszego zatrudniania go przez pozwaną na stanowisku adiunkta. Akt mianowania nauczyciela akademickiego powoduje bowiem nawiązanie stosunku pracy z uczelnią jako pracodawcą, a nie z poszczególnymi jej jednostkami organizacyjnymi. Szkoła wyższa ma obowiązek w razie likwidacji jednostki organizacyjnej zaproponować nauczycielom akademickim zatrudnienie na stanowisku określonym w akcie mianowania w innej jednostce organizacyjnej. Dopiero wykazanie, że w szkole nie ma takiej możliwości mogłoby stanowić przyczynę wypowiedzenia stosunku pracy. Mając na uwadze treść aktu mianowania i posiadane przez skarżącego kwalifikacje zasadne byłoby przeniesienie go na stanowisko adiunkta w Warsztacie Ceramiki, do czego zdaniem skarżącego nie było przeszkód. W ocenie skarżącego, nie można utożsamiać braku możliwości zatrudnienia w zlikwidowanej jednostce organizacyjnej z brakiem możliwości zatrudnienia na dotychczasowym stanowisku, tj. adiunkta zajmującego się ceramiką, zwłaszcza wobec ustaleń, że w odniesieniu „do ceramiki zmiana organizacyjna nie była szczególnie spektakularna, a pracownicy dotychczas zajmujący się ceramiką mieli wykonywać zbliżone prace tyle, że w ramach nowej struktury organizacyjnej”. Sądy obu instancji zbyt duże znaczenie nadały odmowie przyjęcia przez skarżącego pracy na stanowisku laboranta, nie bacząc, że nie jest ono wymienione w art. 75 ust. 2 ustawy. Skarżący wniósł o uchylenie w całości wyroku Sądu Okręgowego, zmianę wyroku Sądu Rejonowego w całości: w punkcie 1 przez nakazanie pozwanej przywrócenia powoda do pracy na poprzednich warunkach oraz zasądzenie od pozwanej na jego rzecz kwoty 3.000 zł tytułem wynagrodzenia za okres niewykonywania pracy, a w punkcie 2 przez zasądzenie od pozwanej na jego rzecz zwrotu kosztów procesu, w tym kosztów zastępstwa adwokackiego według norm przepisanych oraz o zasądzenie od pozwanej na rzecz skarżącego kwoty 3.120 zł tytułem zwrotu kosztów procesu w postępowaniu apelacyjnym i kasacyjnym. Alternatywnie wnosił o uchylenie w całości wyroku Sądu Rejo-

wego i przekazanie sprawy Sądowi pierwszej instancji do ponownego rozpoznania oraz rozstrzygnięcia o całości kosztów procesu, bądź o uchylenie w całości wyroku Sądu Okręgowego i przekazanie sprawy temu Sądowi do ponownego rozpoznania oraz rozstrzygnięcia o kosztach postępowania kasacyjnego.

W odpowiedzi na skargę pełnomocnik pozwanej wniosł o odrzucenie jej w całości, ewentualnie o odmowę przyjęcia jej do rozpoznania lub oddalenie w całości, a także o zasądzenie od skarżącego na rzecz pozwanej kosztów zastępstwa procesowego w postępowaniu kasacyjnym według norm przepisanych.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna nie zawierała uzasadnionych podstaw prawnych już dlatego, że procesowe zarzuty nieustalenia przez Sądy obu instancji, iż przekształcenie struktury organizacyjnej pozwanej uczelni uniemożliwiało dalsze zatrudnienie powoda na dotychczasowym stanowisku pracy, w tym na stanowisku adiunkta w innej jednostce organizacyjnej pozwanej, której to struktury nawet nie nazwano w skardze kasacyjnej, usuwały się spod weryfikacji kasacyjnej. Skarżący nie wskazał (nie nazwał) bowiem jakichkolwiek przepisów prawa procesowego w zakresie tak sformułowanych zarzutów o braku ustaleń faktycznych. W konsekwencji oznaczało to, iż niewyartykułowanie (nienazwanie) konkretnych przepisów prawa procesowego, których naruszenie mogło mieć wpływ na wynik sprawy (art. 398³ § 1 pkt 2 k.p.c.) wykluczało w procedurze kasacyjnej badanie sfery faktów lub potencjalnej potrzeby prowadzenia dowodów dotyczących nieustalonych okoliczności istotnych, w ocenie skarżącego, dla rozstrzygnięcia sprawy. Ponadto w postępowaniu kasacyjnym nie jest dopuszczalne powoływanie nowych faktów i dowodów, a Sąd Najwyższy jest związany ustaleniami faktycznymi stanowiącymi podstawę zaskarżonego orzeczenia (art. 398¹³ § 2 k.p.c.).

Z wiążących i miarodajnych dla Sądu Najwyższego ustaleń Sądów obu instancji wynikało, że w strukturze pozwanej uczelni nastąpiły rzeczywiste przekształcenia organizacyjne, które uniemożliwiały dalsze zatrudnienie powoda na dotychczasowym stanowisku pracy w rozumieniu art. 93 ust. 2 pkt 3 ustawy o szkolnictwie wyższym. Dokonane przekształcenia organizacyjne zostały wymuszone obniżonym zainteresowaniem kandydatów studiami na Wydziale Rzeźby, co ostatecznie spowodowało, że w nowo utworzonej strukturze - Wydziale Rzeźby i Działań Przestrzennych - nie funkcjonowała już dotychczasowa Pracownia Ceramiki, ale w jej miejsce utworzono techniczną podjednostkę - Warsztat Techniczny, w którym powód odmówił podjęcia zatrudnienia na innym zaproponowanym mu stanowisku pracy. Przy

braku należycie wyartykułowanych proceduralnych zarzutów kasacyjnych Sąd Najwyższy nie miał możliwości badania, czy przekształcenia organizacyjne wymuszone malejącym zainteresowaniem wśród kandydatów zdających na pozwaną uczelnię studiami na Wydziale Rzeźby, a następnie na nowo powołanym Wydziale Rzeźby i Działań Przestrzennych, uniemożliwiały dalsze zatrudnienie powoda na stanowisku adiunkta w nowo utworzonym Warsztacie Technicznym i uzasadniało zaproponowanie powodowi jedynie stanowiska laboranta, skoro skarżący skutecznie nie podważył wiążącego ustalenia, że w pozwanej miały miejsce przekształcenia organizacyjne, które spełniały kryteria konkretności, prawdziwości oraz odpowiadały rzeczywistemu stanowi rzeczy, a także obiektywnie wymuszały ograniczenie stanu zatrudnienia, obejmujące zwolnienia niektórych mianowanych pracowników pozwanej uczelni.

Przechodząc do rozstrzygnięcia przedłożonego w skardze kasacyjnej zagadnienia prawnego oraz potrzeby wykładni art. 93 ust. 2 pkt 3 ustawy o szkolnictwie wyższym, który umożliwia rozwiązanie stosunku pracy z mianowanym nauczycielem akademickim w razie przekształcenia struktury uczelni w sposób uniemożliwiający dalsze zatrudnienie na dotychczas zajmowanym stanowisku pracy, Sąd Najwyższy wyraża pogląd, że każdy rodzaj przekształcenia struktury szkoły wyższej, który obiektywnie wymusza ograniczenie stanu zatrudnienia i wyklucza dalsze zatrudnienie mianowanego nauczyciela akademickiego na dotychczas zajmowanym stanowisku pracy, stanowi usprawiedliwioną przyczynę rozwiązania z nim stosunku pracy. Dla prawidłowej wykładni analizowanego przepisu przesądzające znacznie ma brak możliwości dalszego zatrudnienia nauczyciela akademickiego na dotychczas zajmowanym stanowisku pracy, a nie rodzaj, sposób, czy miejsce dokonywanych przekształceń organizacyjnych uczelni, jeżeli te wymuszają racjonalizację zatrudnienia. Wprawdzie pracodawcą mianowanego nauczyciela akademickiego jest szkoła wyższa, ale wykonuje on zatrudnienie w konkretnej jednostce organizacyjnej, jaką jest jej podstawowa struktura organizacyjna, najczęściej wydział uczelni, przeto wszelkie przekształcenia organizacyjne dokonywane także w ramach podstawowej jednostki organizacyjnej szkoły wyższej, które wymuszają ograniczenie zatrudnienia mianowanych nauczycieli akademickich, muszą być postrzegane jako przekształcenie struktury uczelni w rozumieniu art. 93 ust. 2 pkt 3 ustawy o szkolnictwie wyższym. Powyższe prowadziło do wyrażenia konkluzji, iż każde konkretne, prawdziwe i rzeczywiste przekształcenie struktury szkoły wyższej, które uniemożliwia dalsze zatrudnienie mianowanego nauczyciela akademickiego na dotychczas zajmowanym stanowisku pracy, uzasadnia rozwiązanie z nim stosunku pracy w trybie tego przepisu.

Mając powyższe na uwadze Sąd Najwyższy orzekł jak w sentencji na podstawie art. 398¹⁴ k.p.c., nie obciążając powoda kosztami postępowania kasacyjnego (art. 102 k.p.c.).

=====